

ТРЕНІНГОВЕ НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ГАЛУЗІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Котломанітова Г. О.

*Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка
gala.slavuta@gmail.com*

Трансформаційні зміни в суспільстві позначаються на різних галузях виробництва, запитах ринку праці, функціонуванні освітньої галузі, й відповідно – системи фахової підготовки спеціалістів. Реалії російсько-української війни зумовили потребу в цивільному суспільстві фахівців підтримуючих, допоміжних професій, серед яких – соціальні працівники, психологи, кейс-менеджери. Оперативне реагування на проблему, інтервентні втручання, адресна допомога, індивідуальний супровід – більшість послуг, технологій соціальної роботи мають базуватися на особистісно-орієнтованому, діяльнісному, варіативному підходах, покликаних відповідати вимогам часу, запитам «тут» і «зараз». Відповідною викликам сьогодення повинна бути професійна підготовка нової генерації фахівців соціальної сфери. Формування загальних і професійних компетентностей соціальних працівників найбільш продуктивно зреалізовується в процесі інтерактивного навчання, однією із форм якого є тренінг.

Проблемі пошуку активних форм навчання, зокрема в галузі фахової вищої освіти, приділяли увагу вітчизняні науковці: Л. Бондарєва, Л. Новікова, Ю. Стрельников та ін. Сутність й особливості тренінгу як методу ефективного навчання та особистісно-професійного зростання розглядали у своїх розвідках Г. Адамова, Г. Бевз, О. Главник, А. Гольдштейн, І. Матійків, Л. Ніколаєв, Ю. Святенко, В. Федорчук, Т. Черняк, А. Якимів та ін. Питання значущості тренінгових технологій у підготовці саме фахівців соціальної сфери висвітлено українськими дослідниками: О. Безпалько, О. Керик, І. Манохіна та ін. Практичним питанням менеджменту й методики проведення соціально-педагогічного тренінгу приділили увагу З. Бондаренко, Т. Журавель, Т. Лях, В. Хомик та ін.

Мета статті – на прикладі організації освітнього процесу зі спеціальності «Соціальна робота» у Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка з'ясувати особливості й значущість тренінгових форм навчання майбутніх фахівців галузі соціальної роботи.

Поняття «тренінгу» сьогодні трактують багатозначно, у широкому й вузькому значеннях, в аспекті психологічному, й освітньому. Сам термін з англійської тлумачиться як «навчання», «виховання», «дресура», «тренування». В. Федорчук зазначає, що

тренінг є методом активного навчання, тренування, поглиблення знань, напрацювання умінь, навичок і соціальних установок [3, с. 7]. Поділяємо думку О. Шевчука, що тренінг є однією з умов розвитку професійної компетентності майбутніх фахівців. За ним, тренінгове навчання є незвичною, нетрадиційною формою і досить складною технологічною структурою, реалізація якої створює умови для багаторівневої комунікації між усіма учасниками. Дослідник наголошує при цьому на головній особливості тренінгу – відчуття на власному досвіді нових ідей [1, с. 15]. Нам імпонує визначення, дане вітчизняними теоретиками й практикаками: тренінг – це організаційна форма навчально-виховної роботи, яка, спираючись на досвід і знання її учасників, забезпечує ефективне використання різних педагогічних методів, зокрема, активних, за рахунок створення позитивної емоційної атмосфери в групі, та спрямовується на отримання сформованих навичок і життєвих компетенцій [2, с. 6].

Саме ключова спрямованість тренінгу на формування й розвиток загальних, життєвих, і професійних компетентностей взято за основу в організації процесу фахової підготовки здобувачів зі спеціальності 231 Соціальна робота у ПНПУ імені В. Г. Короленка. Використання тренінгових технологій здійснюється у двох аспектах: упровадження у формальну освіту й сприяння участі студентів у тренінгах під час неформальної освіти.

В освітньо-професійну програму «Соціальна робота (Соціальна педагогіка)» уведено нормативну освітню компоненту «Тренінгові форми у соціальній і соціально-педагогічній роботі». Мета навчальної дисципліни – формування тренерських компетенцій щодо проектування, організації та проведення тренінгу. Доцільність її опанування зумовлено професійною вимогою до соціальних працівників і соціальних педагогів використовувати у своїй професійній діяльності тренінгову роботу з різними об'єктами – дітьми, молоддю, сім'ями, членами різних спільнот. Інформаційно-просвітницька, профілактична, корекційно-розвивальна робота є більш результативною й ефективною за умови використання тренінгових технологій з різними цільовими групами населення. Відтак, фахівці соціальної сфери мають оволодіти базовими вміннями й навичками проведення тренінгу, знати прийоми й техніки тренінгової роботи. Зауважимо, що самі практичні заняття з вказаного предмету проходять у форматі тренінгу.

У ході вивчення інших нормативних і вибіркового професійно-орієнтованих дисциплін організація навчального процесу майбутніх фахівців у галузі соціальної роботи вибудовується на використанні тренінгових форм, таких як: мозковий штурм (генерація ідей), кейс-стаді, моделювання проблеми з подальшим її вирішенням, групова дискусія й обговорення, презентація, створення й захист проєктів,

різні види навчальних ігор тощо. Вивчення теорії й практики соціальної роботи при цьому генерується активним пошуком самими здобувачами шляхів розв'язання проблеми, різних ймовірних варіантів рішень, формуванням нових практичних навичок або зміною старих стереотипів. Метод вільної дискусії спрямований на виявлення актуальної проблематики у соціальній сфері, пошук істини або обґрунтованої інформації. Під час спільного обговорення спірного питання студент має можливість усвідомити або змінити власні думки, позиції, змінити хід міркувань. При цьому атмосфера спільних дій сприяє груповій взаємодії, розвитку взаємовідносин учасників групи, груповій згуртованості, підвищує активність студентів. Кожен може вільно висловитися, відстояти власну думку й водночас почути інших, отримати зворотній емоційний, комунікативний, інтелектуальний зв'язок.

Можна визнати, що тренінг став міждисциплінарним методом, завдяки якому не тільки інтенсифікується процес теоретичної підготовки, а й досягається формування професійних умінь та особистісних якостей майбутнього соціального працівника / педагога.

Здобувачі ОПП «Соціальна робота (Соціальна педагогіка)» у ПНПУ активно залучені до численних тренінгів поза основним навчальним часом. Викладачі кафедри соціальної роботи, реабілітації та повоєнної адаптації проводять тренінги на актуальну тематику, пов'язану з наслідками війни (наприклад, тренінгова корекційно-профілактична програма «Діти і війна» у рамках участі викладачів кафедри у Міжнародному проєкті (Канада)). На базі Навчально-практичного центру з соціальної педагогіки та соціальної роботи «Соціальне становлення особистості» та Тренінгового центру кафедри тренінги для студентів проводять стейкхолдери, запрошені фахівці різних державних і недержавних установ соціального спрямування. Серед таких: тренінг «Конфлікти: причини виникнення, шляхи протидії», проведено завідувачкою відділення соціального супроводу осіб/сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах, тренерки Національної тренерської мережі ГО «Ла Страда-Україна» І. Буренко; «Домедична допомога», проведено медичною волонтеркою, фахівцем ГО «Баррі» А. Асоян; підготовча сесія для волонтерів «Академія добрих сердець», проведено очільницею ГО «Нове відповідальне управління» В. Бурміновою; «Кримінальні правопорушення за участю неповнолітніх», за участі прокурора відділу захисту інтересів дітей та протидії насильству Полтавської обласної прокуратури Т. Красницької та ін. На базі громадських організацій, благодійних фондів, Обласного молодіжного центру, інших партнерів кафедри студенти відвідують численні тренінги, які підвищують їхній рівень знань з відповідної тематики й водночас розширюють уявлення про специфіку діяльності соціальних установ

(наприклад, тренінги «Ресурс жінки. Як підтримати себе в умовах війни», «Як запобігти проявам домашнього насильства», «Як знайти роботу мрії: вдале резюме та співбесіда» у Просторі для жінок ГО «ВІЛЬНА» та ін.).

Офлайн та онлайн здобувачі проходять тренінгове навчання за самостійно обраними курсами, які відповідають і задовольняють їхні особистісні й професійні інтереси. Так, М. Семигінівська пройшла тренінги «Кейс-менеджмент / Соціальний супровід», «Основи сейфгардінгу» в організації «Save the Children International», С. Синепол, А. Шпак взяли участь у програмі підготовки тренерів «The active Youth community: на шляху до розбудови миру» ГО «Ла Страда-Україна», стали сертифікованими тренерками й подалі проводили вже власні тренінги зі школярами на тему «Гендерні стереотипи в сучасному суспільстві» тощо. Загалом, відмітимо, під час участі в тренінгах у здобувачів посилюється професійна мотивація, формується впевненість у собі, зваженість професійного вибору, означається спеціалізований напрямок подальшого професійного сходження.

Тренінг, тренінгові технології як форма й спосіб навчання, зокрема у системі вищої фахової освіти, вже зайняли «почесне» місце в рейтингу освітніх технологій, підтверджені ефективністю й результативністю, а також популярністю серед учасників освітнього процесу. Для підготовки фахівців соціальної сфери тренінгове навчання виконує додаткову функцію: формування соціально-комунікативних компетенцій, уміння працювати в команді, навички генерації ідей та їх публічного захисту, розвиток соціально-емоційного інтелекту. Насиченість тренінговим навчанням ймовірно завдяки широкому їх застосуванню під час вивчення нормативних, вибіркових дисциплін освітньої програми, а також в ході неформальної освіти здобувачів, під час супервізій та різних видів практик.

Перспективи подальших досліджень. Важливими є пошук інноваційних активних форм навчання майбутніх фахівців соціономічних спеціальностей, практично-методичних підходів до реалізації концепції дуальної освіти в галузі соціальної роботи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Організація і методика соціально-педагогічного тренінгу : метод. рекомен. / уклад. О. М. Шевчук. Умань, 2011. 133 с.
2. Страшко С. В., Животовська Л. А., Гречишкіна О. Д., Міненок А. О., Савонова О. В., Гаврилюк В. О. Соціально-просвітницькі тренінги з формування мотивації до здорового способу життя та профілактики ВІЛ / СНІДу / За ред. Страшка С.В. Київ, 2005. 259 с.
3. Федорчук В. М. Тренінг особистісного зростання: навч. посіб. Київ, 2014. 250 с.